

'EINIGKEIT UND RECHT UND FREIHEIT (...)'¹

Dit jaar bestaat de Bondsrepubliek Duitsland zestig jaar. Haar krijgsmacht, de *Bundeswehr*, viert haar vijftigjarig bestaan. Duitsland is voor Nederland niet alleen een goede buur maar ook een strategische partner. In dit themanummer staat dan ook de samenwerking tussen Duitsland en Nederland centraal.

De Duits-Nederlandse betrekkingen zijn vanaf het ontstaan van het Keizerrijk Duitsland in nota bene de Spiegelzaal van het Franse Versailles in 1871 over het algemeen goed geweest. Een meer dan belangrijke uitzondering hierop is de periode rond de Tweede Wereldoorlog geweest, die volgens sommigen nog tot op de dag van vandaag het Nederlandse collectieve geheugen ten opzichte van de Duitsers heeft bepaald. Dit collectieve geheugen is te zien als een lens waarmee vanuit het heden naar het verleden wordt gekeken. Zonder ook maar enigszins de kwalijke rol van het Derde Rijk² in deze dramatische en voor velen – overigens aan beide kanten – traumatische periode te willen verzachten, dienen wij Nederlanders ons collectief geheugen ruim zestig jaar na dato misschien wel aan te passen en te nuanceren.

Voor een belangrijk deel kunnen de Duitsers zelf hierbij als voorbeeld gelden. Zich zeer bewust van het feit dat zij verantwoordelijk konden en ook zouden worden gesteld voor het ontstaan en de gevolgen van de Tweede Wereldoorlog, hebben ze meer dan hun best gedaan om hun collectieve schuld te verwerken. Dit heeft vanaf 1949 onder Duitslands eerste *Bundeskanzler* Konrad Adenauer en zijn politiek van *Westintegration* geleid tot democratisering en een brede maatschappelijke waardering van traditioneel Duitse waarden en normen. Dit schiep de politieke en maatschappelijke randvoorwaarden voor onder meer

de wonderbaarlijke economische wederopstanding van de *Bonner Republik*³ van na de oorlog.

Voor de op de tweehonderdste verjaardag van de Pruisische legerhervormer Von Scharnhorst op 12 november 1955 opgerichte *Bundeswehr* betekende dit kritische beschouwing en in voorkomend geval distantiëring van bepaalde militaire tradities, die men gemakkelijk en niet altijd terecht associeerde met Nazi-Duitsland. De nieuwe leiderschapsfilosofie *Innere Führung*, overigens gebaseerd op de traditioneel Duitse *Auftragstaktik*, gaf vorm en inhoud aan de *Staatsbürger in Uniform*, zoals men tot op heden soldaten in Duitsland nog altijd graag ziet. Duitsland was eerder dat jaar toegetreden tot de NAVO en was daarmee internationaal weer soeverein geworden. De *Bundeswehr* vormde vanaf dat moment een belangrijk en zeer betrouwbaar aandeel in NAVO's verdediging tegen het Oostblok. Dit noodzaakte tot militaire samenwerking tussen Duitsland en Nederland, die in de praktijk wellicht tot verrassing van vooral Nederland, uitermate goed beviel en binnen maar ook buiten NAVO haar vruchten afwierp.

Voor de beide landmachten waren (en zijn nog steeds) van elkaar gecharmeerd, hetgeen in 1995 zelfs leidde tot de oprichting van het Duits-Nederlandse Legerkorps. Werd er tijdens de Koude Oorlog nog hoofdzakelijk samen geoefend, na de val van de Muur ten einde van de *Berliner Republik* werden ook gemeenschappelijke vredesoperaties daadwerkelijk uitgevoerd.

1 Begin van het Duitse volkslied.

2 Het Duitse Keizerrijk geldt als het eerste rijk, de Republiek van Weimar als het tweede.

3 De 'Bonner Republik' is de Bondsrepubliek Duitsland in de periode dat Bonn de hoofdstad is geweest.

Voorbeelden hiervan zijn de operaties in Kosovo, Macedonië en Afghanistan. Hierbij is onder andere gebleken dat bi- of multi-nationale samenwerking weliswaar leidt tot groter politiek draagvlak en daarmee tot een krachtiger internationaal signaal aan de tegenstanders, maar dat dit niet automatisch en vanzelfsprekend leidt tot een grotere militaire effectiviteit.

Integendeel, internationale samenwerking betekent in de praktijk door verschillende nationale culturele achtergronden en de daarmee samenhangende collectieve geheugens vaak 'wrijvingsverlies'! Zelfs in de als succesvol te kwalificeren Duits-Nederlandse samenwerking leidt dit soms tot spanningen en een grotere noodzaak voor extra coördinatie.

Slechts door de oprechte bereidheid zich structureel en intensief voor elkaars cultuur en positie te interesseren alsmede langdurig en in diepte in elkaar te investeren kunnen de minder positieve kanten van multinationaliteit worden geminimaliseerd en is de kans op militaire effectiviteit te land, ter zee of in de lucht het grootst. Dit kost evenwel tijd, geld en moeite. Alleen daarom al maar meer nog om de hiervoor genoemde redenen kunnen we niet 'te pas en te onpas' met verschillende internationale partners samenwerken. Daarvoor zijn de mogelijke gevolgen voor militairen en mensen die van hen afhankelijk zijn te groot.

Gegarandeerde militaire effectiviteit dient daarom voorop te staan. Dit pleit ervoor om de internationale structurele samenwerking zoveel mogelijk te concentreren op landen die al eerder blij hebben gegeven de hiervoor genoemde diepte-investering waard te zijn. Duitsland is zonder meer zo'n land. Maar ook de Verenigde Staten, Groot-

Brittannië, België en Frankrijk behoren tot deze categorie. Een groep van vijf landen is wellicht te veel om je als klein land op te concentreren.

Om desondanks een serieuze partner in veiligheid en stabiliteit te kunnen zijn, is het ondanks de trend om alles 'joint' te doen wellicht toch het overwegen waard om de concentratie op politieke, economische functionele of traditionele gronden per krijgsmachtdeel gestalte te geven: de marine concentreert zich op Groot-Brittannië en België. De landmacht blijft voornamelijk samenwerken met Duitsland, de luchtmacht bouwt de samenwerking met de Verenigde Staten verder uit en de marechaussee ten slotte richt zich op Frankrijk en/of Italië.

Gaat het dan automatisch beter? Neen, natuurlijk niet automatisch! Internationale militaire samenwerking vergt van de partners een gemeenschappelijke taal, volledige inzet op basis van gelijkheid, professionaliteit, goed en gemotiveerd personeel, modern materieel, betrouwbaarheid, flexibiliteit en vooral wederzijds vertrouwen en hard werken aan de relatie, daarbij met enige humor afstand nemend van nationale stereotiepen en clichés.

De Duits-Nederlandse samenwerking voldoet hieraan. Dat hierbij soms dingen niet goed gaan, waarbij eventueel ook de spanning bij (één van) de partijen kunnen oplopen, is niet uit te sluiten. Maar dat is vaak afhankelijk van de karakters van mensen en is overigens volstrekt normaal in een volwassen relatie tussen soevereine landen.

Succesvolle militaire samenwerking tussen Nederland en zijn grote buur Duitsland past in dit beeld. Dat bewijzen de artikelen van dit themanummer.